

Rettigheder, klimakrise og hva' så?

Lærervejledning

unicef

for alle verdens børn

Kolofon

Rettigheder, klimakrise og hva' så? er udgivet af UNICEF Danmark, Rentemestervej 62, 2400 København NV, www.unicef.dk

Tekster: Jakob Skov Øllgård, Cornelius Andersen og Lisa Grünwaldt

Redaktion: Jakob Skov Øllgård

Grafisk design: Frederik Lind Laurenborg

Fotografier: ©UNICEF/UNI206995/Chalasan

ISBN: 978-87-90621-24-7

UNICEF Danmark

UNICEF er den organisation, som FN og verdens lande har sat i spidsen for, at verdens børn overlever og klarer sig. Vi arbejder for børns rettigheder, når vi hvert år vaccinerer millioner af børn, taler børnenes sag over for verdens regeringer, og når vi lærer skolebørn i Danmark, at de har ret til at blive hørt og lyttet til.

FN's Børnekonvention

FN vedtog FN's Konvention om Barnets Rettigheder, i daglig tale kaldet Børnekonventionen, ved en generalforsamling den 20. november 1989. Børn var allerede omfattet af de generelle menneskerettigheder, men der var behov for særlige rettigheder for børn – børnerettigheder. Mere end 190 lande har skrevet under. Det gør det til den konvention, som flest lande på verdensplan har tilsluttet sig. Børnekonventionens rettigheder gælder alle børn uanset nationalitet, køn, social status, religion og kultur.

Aktivism

Aktivism vil sige, at man aktivt handler i ønsket om at forandre noget, man finder uretfærdigt. Aktivism kan komme til udtryk i utallige former, men fælles for dem er, at de udmønter sig i en konkret aktiv handling. Aktivism kan f.eks. være en demonstration, et kunstværk, en film eller at ændre indkøbsvaner. Faktisk er der ingen grænser for, hvordan aktivisme kan udfoldes, så længe vi har at gøre med en aktiv handling, der ønsker at skabe forandring mod noget, man selv finder uretfærdigt.

Aktivism har været grundpillen i de samfundsforandringer, vi har set i den menneskelige historie. Som borgere er det vigtigt, at vi forstår den historiske kontekst, der har skabt det samfund, vi lever i dag, og at man indenfor disse rammer kan skabe positiv forandring. En sådan kontekst giver børnene en optimistisk forståelse for, at de som individer og i fællesskaber, kan bidrage til positive udviklinger i samfundet i fællesskab med ligesindede, og dermed gøre brug af deres rettigheder

Indholdsfortegnelse

Sådan kan der arbejdes

Introduktion til temaet	5
Forklar eleverne om rettigheder og aktivisme	5
Læringsmål og fag	6
FN's Børnekonvention og relevante artikler	7
Tilgang til undervisningen	7

Nutidens klimaaktivister

Greta Thunberg: Kampen mod klimaforandringer	9
Det National Rettighedsråd: kampen for børns rettigheder	9
Fridays For Future: Kampen mod klimaforandringer	9

Om temaet

Hvorfor klima og børns rettigheder?	10
Hvorfor skal børn lære om aktivisme?	11

Sådan kan der arbejdes

Introduktion til temaet

Rettigheder, klimakrise og hva' så? er et undervisningsmateriale til eleverne i grundskolen. Det kobler klima med børns rettigheder og aktivisme, ved at lade eleverne selv komme til orde i netop de klimaforandringer, de synes er uretfærdige, og som de synes, der skal handles på.

Formålet med materialet er at give børnene ordet og styrke deres selvtillid og kompetencer i at udøve aktivisme. At børn har ret til at sige deres mening, blive hørt og inkluderet som relevante forandringsaktører i vores demokrati, er en af grundstenene i FNs Børnekonvention og UNICEF Danmarks arbejde. Undervisningen skal bidrage til at forme elevernes medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et demokratisk samfund i overensstemmelse med folkeskolens formålsparagraf 1, og på den måde spiller undervisningen og børnekonventionen rigtig fint sammen.

Definition på aktivisme:

1. medlem af en bevægelse der forsøger at fremme sin sag gennem aktioner, ofte udenomsparlamentariske
2. person der er aktiv på et eller andet område

Kilde: Den danske ordbog

Forklar eleverne om rettigheder og aktivisme

Når eleverne i skolen skal forstå aktivisme, er det oplagt at arbejde med deres retfærdighedssans. Sociale uretfærdigheder i samfundet kan virke uoverskuelige og komplekse for børn, men tager man disse komplekse problemstillinger og gør dem relevante for børnene og deres hverdag, har de en holdning til, hvad der er retfærdigt eller uretfærdigt. Børn har en stor retfærdighedssans, og som voksne er det vigtigt, at vi kan forklare om disse på en god og for børnene vedkommende måde.

Forklar eleverne, at aktivisme er et værktøj, som vi alle har ret til at bruge, når vi oplever noget uretfærdigt i vores hverdag. FN's Børnekonventionen er et godt udgangspunkt for sådan en snak. Den kan bruges aktivt i undervisningen til at forklare og retfærdiggøre aktivistiske handlinger, samt hvordan man kan udføre sine handlinger i tråd med FN's Børnekonvention.

Rettighederne i FN's Børnekonvention beskriver alle de faktorer og begreber, som et barn skal have opfyldt for at have et godt liv med optimal udvikling. Hvis artiklerne ikke er opfyldt, har vi at gøre med en uretfærdig situation for barnet. Artiklerne i FN's Børnekonvention kan relateres til børnenes hverdag i en snak om retfærdighed og uretfærdighed.

Eksempelvis kunne man spørge, om det ville være i orden, hvis kun voksne måtte udtrykke deres mening? Nej! For ifølge artikel 12 har børn ret til frit at

udtrykke sig om emner, der er vigtige for dem. Det betyder ikke, at børnene altid har ret, men de har ret til at blive hørt, og voksne skal lytte og tage børn alvorligt. Et andet eksempel kunne være, om det er i orden at mobbe? Nej, for hele grundlaget i FN's Børnekonvention handler om, at børn har ret til at blive beskyttet mod alle former for overgreb. Voksne skal være med til at sikre, at børn har det godt, ifølge artikel 2, der handler om ligestilling og beskyttelse mod diskrimination, og artiklerne 3, 5 og 6, der handler om de voksnes roller som ansvarlige. Det vil sige dem, der sikrer barnets interesser på bedste vis i sager, der vedrører børnene. Komplekse artikler i en konvention gjort relevante for børnene og deres hverdag.

Ved at koble artikler fra FN's Børnekonvention med hverdagssituationer kan vi skelne mellem, hvad der er retfærdigt og uretfærdigt. Derudover kan vi lære at differentiere tydeligt mellem, hvad børnene har ret til, og hvad de brændende ønsker sig. Ønsker, som for eksempel nye mobiltelefoner, lasagne til aftensmad, modetøj og alt det, der i hverdagen indgår under almindelig opdragelse, er ikke beskrevet i Børnekonventionen. Rettigheder og ønsker er to helt forskellige størrelser, og det er kun børns rettigheder, vi kan læse om i FN's Børnekonvention.

Læringsmål og fag

Rettigheder, klimakrise og hva' så? kan faciliteres på netop den måde, som du eller lærerteamet finder mest passende. Skal det være en temadag eller temauge for klassen, årgangen, eller på tværs af flere årgange? Materialet kan skaleres op eller ned efter netop jeres behov og de muligheder, som jeres elever, klassen, fagene og skolen giver.

Rettigheder, klimakrise og hva' så? arbejder direkte med at lære eleverne, hvordan de kan være aktive medborgere i samfundet. Ved at give børn en succesoplevelse i at udøve aktivisme kan vi inspirere eleverne og så frøene for, at de fremtidige generationer aktivt vil engagere sig i samfundet gennem meningsfulde fællesskaber.

Du arbejder derfor direkte med folkeskolens formålsparagraf 1 stk. 3:

"§ 1, stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati."

Læringmål:

- At børn lærer, de aktivt kan være med til at gøre en forskel for klimaet.
- At børn bliver bevidste om, at små ændringer skabt lokalt kan skabe store forandringer globalt, når det drejer sig om klimaforandringer.
- At børn lærer, at de kan komme til orde på mange måder. Enten via tale, skrift, produkter og anden form for kommunikation.

Hvilke fag, du som lærer eller I som lærerteam ønsker at inddrage i undervisningen, er helt op til jer. Der er fag, der er mere oplagte end andre, selv om alle fag kan komme i spil, når der arbejdes tværfagligt med et så bredt et tema som klima. Nedenfor kan du se eksempler på fagene Dansk, Billedkunst og Håndværk og Design.

• Dansk

Rettigheder, klimakrise og hva' så? aktiverer blandt andet læringsmål i faget indenfor: Kommunikation, læsning og fremstilling.

• Billedkunst og Håndværk og Design

Rettigheder, klimakrise og hva' så? aktiverer blandt andet læringsmål i fagene indenfor: Materialer i forhold til produktets form og udtryk, kommunikation i forskellige billedformer og som kommunikationsmiddel.

Andre relevante fag er: Samfundsfag, Natur og Teknologi, Historie eller Matematik.

Hvilke fag, der kommer i spil, kan også afhænge af, hvilken form for udtryk eleverne vælger, de vil benytte sig af i deres aktivistiske handling. Der vil være forskel på, om man maler billeder, laver kunstinstitutioner og udstillinger, arrangerer demonstrationer på skolen eller i lokalsamfundet, opretter bevægelser og kommunikerer via sociale medier, samler skrald eller laver forsøg, der viser klimaudfordringerne. Mulighederne er mange, og børnene har ofte de bedste idéer.

FN's Børnekonvention og relevante artikler

FN's Børnekonvention indeholder 54 artikler. *Rettigheder, klimakrise og hva' så?* tager især udgangspunkt i:

Artikel 12

Børn har ret til frit at sige deres mening om emner, der er vigtige for dem. Voksne skal lytte og tage børn alvorligt.

Artikel 13

Børn har ret til at dele deres viden, tanker og følelser med andre ved at tale, tegne, skrive eller være kreativ på andre måder.

Artikel 29

Uddannelse skal hjælpe børn med helt at udvikle deres personligheder, talenter og evner. Uddannelsen skal lære dem at forstå deres egne rettigheder og at respektere andre menneskers rettigheder, kulturer og forskelligheder. Uddannelsen skal hjælpe børn med at leve fredeligt og beskytte miljøet.

Præcis som med fagene kan også andre artikler fra FN's Børnekonvention anvendes, for alle artiklerne hænger sammen og er afhængige af hinanden. Og det, som eleverne oplever som uretfærdigt, vil ligeledes variere afhængigt af, om man ønsker at fokusere på lokale eller globale klimaudfordringer. Andre relevante artikler kan være artikel 24 om barnets ret til at opnå den højst mulige grad af sundhed, artikel 2 om ligestilling og diskrimination eller artikel 27 om barnets ret til en tilfredsstillende levestandard.

Tilgang til undervisningen

Når eleverne skal lære om klima og aktivisme gennem en rettighedsbaseret tilgang, hvor deres rettigheder er udgangspunktet for den ændring, de vil kæmpe for, bør man som lærer tilrettelægge undervisningen således, at eleverne tilskyndes til deres arbejde og tilgang af de voksne. Man bliver som lærer derfor en facilitator, mere end en underviser, hvor eleverne selv er opsøgende, definerende og handlingsorienterede. På den måde efterlever man som lærer fuldstændig artikel 12. Du kan som facilitator benytte nedenstående model, når dine elever skal gå fra at være elever til at blive klima-aktivister med noget på hjerte.

Nutidens klimaaktivister

Ved at bruge eksempler på nutidige uretfærdigheder får børnene en forståelse for hvilke kampe mod uretfærdigheder, som der kæmpes i dag. I dag er der allerede en række seje børn og unge, som eleverne måske kender, der kæmper for klimaet og børns rettigheder. De kan bruges som eksempler i undervisningen.

Greta Thunberg: Kampen mod klimaforandringer

Det er de færreste, der ikke har hørt om den svenske skolepige og klimaaktivist Greta Thunberg. I august 2018 udførte hun som 15-årig en aktivistisk handling ved at sætte sig foran den svenske Riksdag med et papskilt med teksten "Skölstrejk för klimatet". Greta gør brug af en række artikler i FN's Børnekonvention, heriblandt retten til at blive hørt (artikel 12), og hun kæmper for hendes ret til at vokse op i sundt og rent miljø (artikel 24). På få år har Greta skabt en international protestbevægelse, "Fridays For Future", hvor millioner af skolebørn i 180 lande har gennemført demonstrationer i ønsket om en grønnere fremtid. Greta Thunberg bruger videnskabelige fakta til at fremstille skarpe argumenter, om at verdens ledere skal handle endnu hurtigere i kampen mod klimaforandringer. Hun har talt ved flere lejligheder til verdens ledere, og blev i 2019 kåret til årets person i Time Magazine.

Det National Rettighedsråd: kampen for børns rettigheder

Hos UNICEF Danmark har vi vores helt egne seje aktivister, der kæmper for børns rettigheder. Det Nationale Rettighedsråd (DNR) består af ni seje børn, der er talerør for UNICEFs Rettighedsskoler. Over 50 skoler i Danmark er certificerede Rettighedsskoler, der aktivt arbejder med FN's Børnekonvention i undervisningen. I DNR udarbejdes der hvert år en resolution med opfordringer til politikere, virksomheder og børn selv kan gøre noget i sager, der vedrører dem. I november 2020 var Liva, Alberte og Laura fra DNR på Christiansborg og overrække resolutionen til Statsminister Mette Frederiksen. I resolutionen krævede de, at der i endnu højere grad skal lyttes til børns mening. I forbindelse med COVID-19 krævede børnene, at der skulle være et endnu større fokus på den mentale trivsel.

Fridays For Future: Kampen mod klimaforandringer

Fridays For Future er en verdensomspændende klimabevægelse, som startede i august 2018, efter at den 15-årige Greta Thunberg og andre unge aktivister begyndte at skolestrejke for klimaet. Greta Thunberg vækkede et oprør, og man begyndte at se tusindvis af skoleelever og aktivister over hele verden stå sammen og strejke for klimaet. Fridays For Future blev skabt. Danmark begyndte ligesom mange andre lande i verden at strejke i november 2018. Siden da er organisationen vokset og blevet til en omfattende og mangfoldig bevægelse med lokalafdelinger over hele landet. Fridays For Future er en bevægelse, hvor unge kan bruge deres stemme i klimakampen og blive hørt. Der kæmpes for at presse beslutningstagere til at lytte til eksperterne og videnskaben, når det kommer til klimakrisen. Alt for længe har magtfulde mennesker ignoreret klimaforskeres opråb om akut klimahandling, mener man. Fridays For Future arrangerer klimastrejker, kampagner og andre aktioner rundt omkring i Danmark og mobiliserer unge til at kæmpe sammen i fællesskab. Sammen kræver de, at fremtiden er en fremtid, hvor man passer på vores klode og hinanden.

Om temaet

Hvorfor klima og børns rettigheder?

Danske børn er nogle af dem, der har de bedste vilkår i verden. Men selv om de har det godt, så vil der i hver generation være nye problematikker og uretfærdigheder, der er værd at kæmpe for, samtidig med at der er privilegier, der skal fastholdes. Vi ser stadig udfordringer i Danmark, og børn der vokser op under vilkår, hvor deres rettigheder bliver brudt.

Klimakrisen er et godt eksempel på en problematik, der optager og bekymrer mange børn og unge, da deres generation i endnu højere grad skal leve med konsekvenserne af tidligere generationers handlinger, men også af deres egne. Bekymring og afmagt skal erstattes med håb og optimisme. Det er vigtigt, at vi som voksne ikke bare fortæller, men også tilskynder børnene til at forstå, at der kan skabes en forandring – og at de er vigtige aktører, hvis forandringen skal ske. Derfor lykkedes vi bedst, hvis forandringerne sker i samspil mellem børn og voksne. Heldigvis er der utallige eksempler på dette, og nogle af de allerbedste er om børn, der har skabt ændringer, tilskyndet og støttet af voksne. Materialet fokuserer derfor primært på tre af artiklerne fra Børnekonventionen:

Artikel 12

Børn har ret til frit at sige deres mening om emner, der er vigtige for dem. Voksne skal lytte og tage børn alvorligt.

Artikel 13

Børn har ret til at dele deres viden, tanker og følelser med andre ved at tale, tegne, skrive eller være kreativ på andre måder.

Artikel 29

Uddannelse skal hjælpe børn med helt at udvikle deres personligheder, talenter og evner. Uddannelsen skal lære dem at forstå deres egne rettigheder og at respektere andre menneskers rettigheder, kulturer og forskelligheder. Uddannelsen skal hjælpe børn med at leve i et fredeligt og beskyttet miljø.

Den globale klimakrise truer børns rettigheder. Både fordi den truer de fremskridt, der er opnået for børn gennem de seneste mange år, men også fordi den forhindrer nye fremskridt. Klimaforandringer tvinger flere børn til at forlade deres hjem, og antallet af børn, som sulter, stiger. En af de første effekter af klimakrisen er mangel på rent vand, sanitet og hygiejne. Dermed bliver klimaforandringerne til en krise, der også omhandler børns rettigheder. For børn har ifølge FN's Børnekonvention også ret til sundhed (artikel 24) og ret til overlevelse og udvikling (artikel 6).

UNICEF arbejder for, at klimakrisen ikke bliver et forstørrelsesglas for alle de globale problemer, som særligt børn andre steder i verden kæmper med. For lige nu er millioner af børns fremtid på spil. Og da også danske børn rammes af klimaforandringerne, er det på alle måder en ny tid for alle verdens børn.

Men krisen rummer samtidig håb, fordi den har givet børn overalt i verden en

stærkere stemme, hvor de kræver, at verden bevæger sig i en mere bæredygtig retning. En stemme, vi ikke bare bør men skal lytte til, da det er en af børnenes fundamentale rettigheder, nemlig retten til at udtrykke sig, som det er beskrevet i artikel 12.

UNICEF har FN's mandat til at passe på alle verdens børn og er sat i spidsen for at sørge for, at børn overlever og klarer sig godt i livet. Og der har aldrig været så meget brug for indsatsen som nu, for i disse år risikerer verden at sætte årtiers fremskridt for børns overlevelse, sundhed og uddannelse over styr.

Derfor har vi brug for at stå sammen – unge og ældre, i Danmark og globalt - så vi igen kan skabe et håb for en bedre fremtid drevet af stærke handlinger. En fremtid, hvor børns liv og rettigheder har højeste prioritet. En fremtid, hvor vi hver især, både lokalt som på globalt plan skaber en bæredygtig klode.

Vi har som voksne brug for at lytte til børnenes stemme, for de kan også bidrage med løsninger på klimaudfordringerne. Du kan med undervisningsmaterialet være med til at give børnene en stemme, men også sørge for, at den både bliver hørt og taget alvorligt – det håber vi, du som underviser har lyst til.

Hvorfor skal børn lære om aktivisme?

Man skal forstå de bagvedliggende årsager til en udfordring for at kunne tage stilling til den. Og for at kunne reagere på klimakrisen skal børn og unge have mulighed for at kunne forstå den.

Når elever lærer om aktivisme, styrker vi direkte den demokratiske dannelse i skolen. Eleverne får kendskab til værktøjer til at være aktive medborgere i samfundet. Derfor er det vigtigt, at vi som voksne hjælper dem til at forstå baggrunden for disse, og til at forstå, at deres handlinger kan være med til at skabe positive forandringer.

Hos UNICEF arbejder vi både for, at elever skal høres, og for at træne deres kompetencer som aktive forandringsaktører i eget liv i samspil med voksne. Aktivisme er et værktøj, der kan hjælpe dem til at engagere sig i deres fremtid og forstå, at selvom de ikke er voksne, så har de ret til at blive hørt og taget alvorligt i sager, der vedrører dem. Derfor er klimakrisen et godt udgangspunkt for undervisningen, da den er et vedkommende tema uanset alder.

Aktivisme kan hjælpe børn og unge i at skabe meningsfulde fællesskaber, der rækker ud over skolen, og dermed kan motivere børn og unge i alternative måder at bidrage til samfundet på. Børn, der engagerer sig i aktivisme, lærer også andre færdigheder som samarbejde, kommunikation og strategisk planlægning, samt en masse sociale færdigheder, da man jo ofte er flere, der sammen kæmper for samme sag.

At lære børn og unge at kæmpe for en sag, som de netop brænder for, på demokratisk vis, lægger grobunden for, at de kommende generationer aktivt kæmper for at få opfyldt deres rettigheder. Her står Rettigheder, klimakrise og hva' så? de første frø hos folkeskolens elever ved at skabe et grundlæggende kendskab til aktivisme, og hvordan den kan udøves i praksis.

God fornøjelse.

There is **NO**

PLANET B!

REACHING
ING PROPA
I'll learn of the
Action
Action you learn of the
ACTION

ON
ON
HER

unicef | for alle verdens børn